

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.3.30>

CHARAKTER PRAWNY PRAC SPOŁECZNIE UŻYTECZNYCH JAKO RODZAJ EGZEKUCJI ADMINISTRACYJNEJ ZA NIWYPEŁNIENIE OBOWIĄZKU ZAPŁATY ALIMENTÓW

Viktoriia Chokhrii

*aspirantka Katedry Prawa Cywilnego i Postępowania
Dydaktyczno-Naukowego Instytutu Prawa, Psychologii i Edukacji Innowacyjnej
Narodowego Uniwersytetu „Politechnika Lwowska”, adwokat (Lwów, Ukraina)
ORCID ID: 0009-0007-7868-5715
advocate.chokhrii@gmail.com*

Adnotacja. Artykuł poświęcono badaniu charakteru prawnego przyciągania osoby do prac społecznie użytecznych jako rodzaju kary administracyjnej za niewypełnienie obowiązku płacenia alimentów, określenia cech charakterystycznych dla tego rodzaju kary i jej przynależności do instytucji odpowiedzialności administracyjnej. Autor podkreślił dwa aspekty charakteru prawnego odpowiedzialności administracyjnej za niewypełnienie obowiązku płacenia alimentów, a mianowicie, że w swojej treści prace społecznie użyteczne są: a) formą kary administracyjnej, czyli reakcją państwa w osobie uprawnionych organów na popełnione wykroczenie; b) instrumentem prawnym regulacji prawnej stosunków dotyczących kwestii płacenia alimentów. W artykule naukowym wyjaśniono przynależność prac społecznie użytecznych jako rodzaju kary administracyjnej za niewypełnienie obowiązku płacenia alimentów na rzecz Instytucji odpowiedzialności administracyjnej i określono szereg cech charakterystycznych dla tego rodzaju odpowiedzialności.

Słowa kluczowe: odpowiedzialność administracyjna, egzekucja administracyjna, alimenty, niepłacenie alimentów, prace społecznie użyteczne, utrzymanie.

THE LEGAL NATURE OF COMMUNITY SERVICE AS A TYPE OF ADMINISTRATIVE PENALTY FOR NON-FULFILLMENT OF THE OBLIGATION TO PAY ALIMONY

Viktoriia Chokhrii

*Postgraduate Student at the Department of Civil Law and Procedure
Educational and Scientific Institute of Law, Psychology and Innovative Education
Lviv Polytechnic National University, lawyer (Lviv, Ukraine)
ORCID ID: 0009-0007-7868-5715
advocate.chokhrii@gmail.com*

Abstract. The article is devoted to the study of the legal nature of engaging a person in community service as a type of administrative penalty for non-fulfillment of the obligation to pay alimony. The author singled out two aspects of the legal nature of administrative responsibility for non-fulfillment of the obligation to pay alimony, namely, that socially useful works are, in their content: a) a form of administrative punishment, i.e. the reaction of the state in the form of authorized bodies to the offense committed; b) a legal instrument of legal regulation of relations, which concerns the issue of payment of alimony. The scientific article clarified the affiliation of socially useful works as a type of administrative penalty for non-fulfillment of the obligation to pay alimony to the institution of administrative responsibility and identified a number of features inherent in this type of responsibility.

Key words: administrative liability, administrative penalty, alimony, non-payment of alimony, community service, maintenance.

ПРАВОВА ПРИРОДА СУСПІЛЬНО КОРИСНИХ РОБІТ ЯК ВИДУ АДМІНІСТРАТИВНОГО СТЯГНЕННЯ ЗА НЕВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКУ ЩОДО СПЛАТИ АЛІМЕНТІВ

Вікторія Чохрій

*аспірантка кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка», адвокат (Львів, Україна)
ORCID ID: 0009-0007-7868-5715
advocate.chokhrii@gmail.com*

Анотація. Статтю присвячено дослідженню правової природи притягнення особи до суспільно корисних робіт як виду адміністративного стягнення за невиконання обов'язку щодо сплати аліментів, визначенню ознак,

притаманних цьому виду стягнень, та його належності до інституту адміністративної відповідальності. Авторка виділила два аспекти правової природи адміністративної відповідальності за невиконання обов'язку зі сплати аліментів, а саме те, що за своїм змістом суспільно корисні роботи є: а) формою адміністративного покарання, тобто реакція держави в особі уповноважених органів на вчинене правопорушення; б) юридичним інструментом правового регулювання відносин, що стосується питання сплати аліментів. У науковій статті з'ясовано належність суспільно корисних робіт, як виду адміністративного стягнення за невиконання обов'язку щодо сплати аліментів до інституту адміністративної відповідальності та визначено низку ознак, притаманних цьому виду відповідальності.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративне стягнення, аліменти, несплата аліментів, суспільно корисні роботи, утримання.

Вступ. Суспільно корисні роботи призначаються за несплату аліментів на утримання дитини, одного з подружжя, батьків або інших членів сім'ї. Кошти, отримані від виконання суспільно корисних робіт, спрямовуються для погашення заборгованості зі сплати аліментів. В цьому аспекті дане питання є актуальним станом на сьогодні. Україна, підписавши Конвенцією ООН про права дитини від 20.11.1989 року, взяла на себе низку зобов'язань щодо поліпшення добробуту дітей. Відповідно до цієї Конвенції обоє батьків несуть основну відповідальність за забезпечення, в межах своїх здібностей і фінансових можливостей, умов життя, необхідних для розвитку дитини (Конвенція ООН про права дитини, 1995). Підписання цього акту підвищило увагу з боку державних органів до проблеми захисту дітей та осіб, які потребують утримання.

Чинним законодавством України, зокрема статтями 51, 52 Конституції України та статтями 180–201 Сімейного кодексу України, декларується факт того, що батьки зобов'язані утримувати своїх неповнолітніх дітей та непрацездатних повнолітніх дітей, які потребують матеріальної допомоги, незалежно від того, чи перебувають вони у шлюбі, чи ні (у випадку народження дитини під час фактичних шлюбних відносин), чи визнаний шлюб недійсним, чи позбавлені вони батьківських прав, чи дитина від них відібрана тимчасово без позбавлення батьківських прав (Конституція України, 1996; Сімейний кодекс України, 2002).

Враховуючи те, що справи про стягнення аліментів на утримання дітей є одними з найпоширеніших серед сімейних спорів та величезна їх кількість перебуває на примусовому виконанні в органах виконавчої служби, законодавцем створено додатковий захід адміністративного впливу на осіб, які уникають сплати аліментів та мають заборгованість.

Основна частина. Доцільність аналізу правової природи суспільно корисних робіт, як виду адміністративного стягнення за невиконання обов'язку щодо сплати аліментів, зумовлюється особливостями теоретичного осмислення змісту і сутності цього виду адміністративного впливу та формуванням наукових уявлень про поняття суспільно корисних робіт.

Питання правової природи адміністративної відповідальності у тій чи іншій сфері висвітлювали у своїх працях учені-адміністративісти. Останніми роками наукою адміністративного права приділяється достатня увага проблемам притягнення особи до суспільно корисних робіт як виду адміністративного стягнення за несплату аліментів, проте тематика правової природи адміністративної відповідальності за невиконання обов'язку щодо сплати аліментів ще недостатньо розглядалась та потребує комплексного наукового дослідження.

Мета статті полягає в аналізі правової природи суспільно корисних робіт як виду адміністративного стягнення за невиконання обов'язку щодо сплати аліментів.

Матеріали та методи досліджень. Емпіричним матеріалом при написанні статті стала теорія та практика застосування адміністративної відповідальності, а також нормативно-правові акти, які регулюють правові відносини у сфері застосування до особи адміністративного стягнення у вигляді суспільно корисних робіт за невиконання обов'язку щодо сплати аліментів.

У ході дослідження правової природи суспільно корисних робіт, як виду адміністративного стягнення за невиконання обов'язку щодо сплати аліментів, застосовувались загальнонаукові та спеціально-юридичні методи дослідження, зокрема формально-юридичний, порівняльно-правовий та метод документального аналізу. Використання цих методів дало змогу виконати мету статті та виокремити найважливіші аспекти даної проблематики.

Результати та їх обговорення. Аналіз правової природи притягнення особи до суспільно корисних робіт як виду адміністративного стягнення за невиконання обов'язку щодо сплати аліментів потрібно розпочати із визначення поняття «правова природа». Водночас варто зазначити, що сьогодні єдине закріплення цього поняття у законодавчих актах України відсутнє, хоча неодноразово воно аналізувалось вітчизняними науковцями.

Як слушно зауважує В. К. Колпаков, «правова природа – це критерій (або засіб) юридичної ідентифікації». На його думку, «встановлення правової природи починається з виявлення ознак явища, які дають підстави вважати його правовим. На другому етапі за сукупністю таких ознак доводиться його належність до галузі, підгалузі, інституту, субінституту права. Таким чином, категорія «правова природа» корелюється з елементами системи права. Дослідити і встановити правову природу означає дослідити і встановити приналежність явища до елементів системи права» (Колпаков, 2016: 26).

Зауважимо, що в цьому аспекті така санкція як суспільно корисні роботи за несплату аліментів потребує визначення ознак та аналізу її належності до інституту адміністративної відповідальності.

Загалом, адміністративна відповідальність – це вид юридичної відповідальності громадян і службових осіб за вчинені ними адміністративні правопорушення. Підставою адміністративної відповідальності

є адміністративний проступок – протиправна, винна дія (чи бездіяльність), яка посягає на порядок управління, громад. порядок і безпеку, власність, права і свободи громадян (Енциклопедія Сучасної України, 2001).

Адміністративній відповідальності, як різновиду юридичної відповідальності, притаманні такі ознаки: 1) має зовнішній характер; 2) застосовується лише за вчинення правопорушення; 3) пов'язана з державним примусом у формах каральних і правовідновлюючих заходів; 4) визначена у нормах права; 5) притягнення правопорушника до відповідальності здійснюється в певному процесуальному порядку; 6) притягнення до відповідальності здійснюється уповноваженими державними органами та посадовими особами; 7) винна у вчиненні правопорушення особа несе певні втрати матеріального та побутового характеру, які передбачені законом (Адміністративне право, 2011).

Враховуючи те, що боржники масово ухиляються від сплати аліментів, Законом України від 07 грудня 2017 року № 2234-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати аліментів», було доповнено Кодекс України про адміністративні правопорушення статтею 183-1 та введено новий вид адміністративного стягнення – суспільно корисні роботи (Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати аліментів, 2017). Це, як видається, стало досить важливим кроком у боротьбі за систематичну несплату аліментів.

Так, положеннями ст. 183-1 КУпАП встановлено адміністративну відповідальність за несплату аліментів на утримання дитини, одного з подружжя, батьків або інших членів сім'ї, що призвела до виникнення заборгованості, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання. Водночас санкція цієї статті передбачає, що боржник може бути залучений до виконання суспільно корисних робіт на термін від 120 до 240 годин, а в разі повторного протягом року вчинення такого правопорушення, йому вже доведеться відпрацювати на громадських засадах від 240 до 360 годин (Кодекс України про адміністративні правопорушення, 1984).

Отже, боржника зі сплати аліментів може бути притягнуто до виконання суспільно корисних робіт, і саме термін «суспільно корисні роботи» дає зрозуміти, що ці роботи є корисними для суспільства. Зокрема, це може бути прибирання територій від сміття чи снігу, прибирання кладовищ, ліквідація стихійних сміттєзвалищ, прочистка каналів тощо.

Стосовно законодавчого тлумачення, то суспільно корисними роботами вважається вид адміністративного стягнення, який полягає у виконанні особою, яка вчинила адміністративне правопорушення, оплачуваних робіт, вид яких та перелік об'єктів, на яких порушники повинні виконувати ці роботи, визначає відповідний орган місцевого самоврядування (Кодекс України про адміністративні правопорушення, 1984). Гроші, зароблені саме таким чином, повинні бути спрямовані на виконання аліментних зобов'язань.

В цьому аспекті В. Спасенко вважає, що «накладення такого виду адміністративного стягнення як суспільно корисні роботи, має на меті, перш за все, не покарання, а виправлення правопорушника та формування в особи поваги до прав і свобод людини. Водночас наявні суперечності в судовій практиці вказують на необхідність удосконалення законодавства у цій сфері відносин» (Спасенко, 2019: 213).

Вважаємо, що дане адміністративне стягнення, окрім виправлення правопорушника та формування в особи поваги до прав і свобод людини, має на меті запобігати вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами, а також навчити правопорушника правил співжиття та дати йому зрозуміти, що є більш вразливі категорії громадян, які потребують від нього утримання та допомоги. Оскільки, дуже важливим є той факт, що такі ж вразливі категорії громадян, як особи з інвалідністю першої або другої групи, вагітні жінки, жінки, старші 55 років та чоловіки, старші 60 років, не можуть бути притягнені до такого виду адміністративної відповідальності як виконання суспільно корисних робіт.

Враховуючи те, що накладення на особу санкцій у виді суспільно корисних робіт є доволі новим механізмом, існує й чимало недоліків та неузгодженостей щодо цього. Зокрема, стосовно неприбуття боржника для виконання покладених на нього суспільно корисних робіт або ж недоопрацювань органом місцевого самоврядування щодо надання таких робіт та оплати праці. Проте, у судовій практиці вже є ситуації успішного притягнення особи до виконання суспільно корисних робіт.

Важливим є те, що статтею 183-2 КУпАП передбачено адміністративний арешт строком до десяти діб за ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт (Кодекс України про адміністративні правопорушення, 1984). Проте, ухилення порушника від відбування суспільно корисних робіт не веде до заміни їх арештом. Суд має право, але не зобов'язаний, замінити одне адміністративне стягнення – іншим. Крім того, суд повинен врахувати причини ухилення особи від відбування покарання у вигляді суспільно корисних робіт при винесенні рішення суду про застосування арешту. Дуже часто порушники зловживають цим та додають документи про поважні причини пропуску виконання суспільно корисних робіт, проте суд не застосовує стягнення у вигляді адміністративного арешту.

На думку І. С. Яковець та Є. О. Лук'янченка, «застосування адміністративного арешту до правопорушників, які ухиляються від відбування покарання адміністративного стягнення у вигляді суспільно корисних робіт, не є ефективним, оскільки ця санкція не вплине на загальний обсяг заборгованості по аліментах і не сприятиме її зменшенню або погашенню» (Яковець, Лук'янченко, 2019: 115).

Неможливо не погодитись із цим, оскільки дійсно, це доволі значна прогалина законодавства. Санкція у вигляді виконання суспільно корисних робіт, перш за все, має на меті погашення заборгованості. На жаль,

адміністративний арешт цю мету не зможе виконати. Тому, вважаємо, що стягнення у вигляді адміністративного арешту за ухилення від виконання суспільно корисних робіт потрібно переглянути та, можливо, замінити на інший вид стягнення.

«Унікальність суспільно корисних робіт полягає в тому, що серед інших видів адміністративних стягнень суспільно корисні роботи є доволі новим видом стягнення, який здійснює також виховний вплив на правопорушника, має майновий характер і застосовується лише до боржників за несплату аліментів. Виховний вплив виявляється в тому, що правопорушників примусово залучають до суспільно корисної праці. Відповідно, вона має високе профілактичне значення». Своєю чергою, майновий характер суспільно корисних робіт виявляється в тому, що за виконану роботу порушнику нараховується плата, яка в подальшому зараховується на відповідний рахунок державної виконавчої служби для погашення заборгованості зі сплати аліментів (Яковець, Лук'янченко, 2019: 116).

З вищевказаного, а також з урахуванням ознак, притаманних адміністративній відповідальності загалом, можна зробити висновок, що для адміністративної відповідальності за несплату аліментів у вигляді суспільно корисних робіт властиві такі ознаки: 1) має зовнішній характер та поширюється на дітей, одного з подружжя, батьків або інших членів сім'ї; 2) застосовується за систематичне вчинення правопорушення (при наявності заборгованості сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за три (у деяких категорій громадян) та за шість місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання); 3) пов'язана із державним примусом у формі виконання суспільно корисних робіт з метою погашення заборгованості зі сплати аліментів; 4) визначена статтею 183-1 КУпАП; 5) притягнення правопорушника до цього виду відповідальності здійснюється в певному процесуальному порядку, а саме: виконавець уповноважений на складення протоколу про, а суд, розглянувши матеріали справи, приймає рішення щодо притягнення особи до відповідальності; 6) боржник несе втрати матеріального та побутового характеру.

Висновки. Отже, можна вважати, що адміністративне стягнення за несплату аліментів у вигляді притягнення особи до суспільно корисних робіт належить до інституту адміністративної відповідальності, оскільки всі вищевказані ознаки дають можливість виділити два сутнісні аспекти правової природи суспільно корисних робіт за невиконання обов'язку зі сплати аліментів. Отже, за своїм змістом суспільно корисні роботи є: а) формою адміністративного покарання, тобто застосовується реакція держави в особі уповноважених органів на вчинене правопорушення; б) юридичним інструментом правового регулювання відносин, який стосується питання зі сплати аліментів.

Вважаємо, що необхідність виокремлення спеціальних норм про залучення правопорушника до виконання суспільно корисних робіт за невиконання обов'язку щодо сплати аліментів зумовлена принципами справедливості, добросовісності та гуманізму. Враховуючи, що об'єктом є права дітей, одного з подружжя, батьків або інших членів сім'ї на рівень життя, достатній для їх фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного та соціального розвитку, законодавчі норми варто доопрацьовувати та вдосконалювати у разі виявлення прогалин, а також застосовувати усі можливі заходи впливу задля забезпечення якнайкращих інтересів тих осіб, що потребують матеріальної допомоги.

Узагальнюючи, зазначимо, що суспільно корисним роботам, як виду адміністративного стягнення за невиконання обов'язку щодо сплати аліментів, властиві певні ознаки. Своєю чергою, саме за сукупністю таких ознак адміністративне стягнення за невиконання обов'язку щодо сплати аліментів належить до інституту адміністративної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Адміністративне право. Загальна частина: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 216 с. URL: https://pidru4niki.com/19310227/pravo/administrativna_vidpovidalnist (дата звернення: 02.05.2023).
2. Енциклопедія Сучасної України. Т. 1: «А» / Гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. 823 с. URL: <https://esu.com.ua/article-42667> (дата звернення: 02.05.2023).
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 року № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 02.05.2023).
4. Колпаков В. Правова природа відносин адміністративного судочинства *Право України*. 2016. № 2. С. 25–30. URL: https://rd.ua/storage/attachments/%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D0%BF%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B2_2016_%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B0%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD%20%D0%B0%D0%B4%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0.pdf (дата звернення: 02.05.2023).
5. Конвенція ООН про права дитини, прийнята резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 02.05.2023).
6. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 02.05.2023).
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати аліментів: Закон України від 07.12.2017 року. № 2234-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2234-19> (дата звернення: 02.05.2023).

8. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 року. № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21–22. Ст. 135. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 02.05.2023).
9. Спасенко В. О. До питання суспільно корисних робіт як виду адміністративних стягнень. *Юридичний бюлетень*. 2019. Вип. 9. С. 209–213. DOI 2414-4207.2019-9.27 URL: http://lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2019/9_2019/29.pdf (дата звернення: 02.05.2023).
10. Яковець І. С., Лук'янченко Є. О. Суспільно корисні роботи в системі адміністративних стягнень. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 4/18. С. 115–117. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2018/32.pdf (дата звернення: 02.05.2023).

References:

1. Tsentr uchbovoi literatury (2011). *Administrativne pravo. Zahalna chastyna* [Administrative Law. General part]. Kyiv. Retrieved from https://pidru4niki.com/19310227/pravo/administrativna_vidpovidalnist [in Ukrainian].
2. Dziuba I. M., Zhukovskiy A. I., Zhelezniak M. H. (Ed.) (2001) *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy* [Encyclopedia of Modern Ukraine]. Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. Retrieved from <https://esu.com.ua/article-42667> [in Ukrainian].
3. Code of Ukraine on Administrative Offenses December 7 1984, № 8073-X. (1984, December 7). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> [in Ukrainian].
4. Kolpakov V. (2016) Pravova pryroda vidnosyn administrativnoho sudochynstva [Legal nature of relations of administrative proceedings]. *Pravo Ukrainy*. № 2. P. 25–30. Retrieved from <https://rd.ua/storage/lessons/677/552%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D0%BF%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B2%20%D0%92%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B9%20%D0%9A%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%8F%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87.pdf> [in Ukrainian].
5. The UN Convention on the Rights of the Child, adopted by UN General Assembly Resolution 50/155 from December 21 1995. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 [in Ukrainian].
6. Constitution of Ukraine from June 28 1996, № 254k/96-VR. (1996, June 28) *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1996. № 30. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
7. Law of Ukraine on amendments to some legislative acts of Ukraine regarding strengthening the protection of the child's right to proper maintenance by improving the procedure for compulsory collection of child support arrears December 7 2017, № 2234-VIII (2017, December 7). Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2234-19> [in Ukrainian].
8. Family Code of Ukraine from January 10 2002, № 2947-III (2002, January 10) *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2002. № 21–22. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> [in Ukrainian].
9. Spasenko V. O. (2019). Do pytannia suspilno korysnykh robit yak vydu administrativnykh stiahnen [To the issue of socially useful works as a type of administrative fines], *Yurydychnyy biuleten* [Legal bulletin]. DOI 2414-4207.2019-9.27. Retrieved from http://lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2019/9_2019/29.pdf [in Ukrainian].
10. Yakovets I. S., Lukianchenko Ye. O. (2018) Cuspilno korysni roboty v systemi administrativnykh stiahnen [Community useful works in the system of administrative fines], *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal* [Legal scientific electronic journal]. Retrieved from http://www.lsej.org.ua/4_2018/32.pdf [in Ukrainian].